

Tilburg University

Over offensieve strategieën van criminele groepen tegen overheidsoptreden

Fijnaut, C.J.C.F.

Published in:

De georganiseerde criminaliteit in Nederland

Publication date:

1996

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):

Fijnaut, C. J. C. F. (1996). Over offensieve strategieën van criminele groepen tegen overheidsoptreden. In F. Bovenkerk (Ed.), *De georganiseerde criminaliteit in Nederland: Het criminologisch onderzoek voor de parlementaire enquêtecommissie opsporingsmethoden in discussie* (pp. 173-177). Gouda Quint.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Over offensieve strategieën van criminele groepen tegen overheidsoptreden

C.J.C.F. Fijnaut

In ons onderzoek is speciaal aandacht geschonken aan de strategieën waarvan criminele groepen zich bedienen om overheidsoptreden tegen hun illegale activiteiten tegen te gaan. Wij hebben onderscheid gemaakt tussen defensieve strategieën – gericht op de verheimelijking van die activiteiten – en offensieve strategieën, dit wil zeggen de strategieën waarmee de overheid zelf wordt bestreden. Bij offensieve strategieën moet met name worden gedacht aan contra-observatie, intimidatie, corruptie, inschakeling van de media en het gebruik van invloedrijke derden. Alvorens nader in te gaan op het onderzoek met betrekking tot de feitelijke toepassing van deze strategieën, is het niet verkeerd om te wijzen op de connectie die er in feite soms bestaat tussen de toepassing van deze strategieën en het inschakelen van vrije-beroepsbeoefenaren zoals advocaten. Ik denk hier met name aan gevallen waarin advocaten bereid zijn gebruik te maken van informatie waarvan zij weten of kunnen vermoeden dat die niet langs legale weg, maar langs illegale weg, bijvoorbeeld inbraak of corruptie, is verworven. Want zeker wanneer de rechter bereid is om het gebruik van zulke informatie positief te sanctioneren, zou een en ander wel eens de toepassing van diverse contra-strategieën kunnen bevorderen. Maar dit terzijde.

Het onderzoek naar de toepassing van contra-strategieën

Ofschoon de toepassing van contra-strategieën niet van vandaag of gisteren dateert, is er weinig of geen empirisch onderzoek naar gedaan. Wie ooit heeft geprobeerd zulk onderzoek te doen, begrijpt waarom dit het geval is. Dit onderwerp leent zich immers niet gemakkelijk voor empirisch onderzoek, zelfs wanneer er, zoals in ons geval, in principe geen problemen zijn met betrekking tot de politiegegevens die erover voorhanden zijn. Een eerste probleem is dat het, bijvoorbeeld bij corruptie of bij inschakeling van de media, gewoon heel moeilijk is om zicht te krijgen op gevallen waarin dit mogelijk aan de orde is en wel om de eenvoudige reden dat de rechtstreeks betrokken partijen er alle belang bij hebben om hun interacties en transacties verborgen te houden. Een tweede probleem is dat zelfs in de gevallen waarin er duidelijke aanwijzingen zijn dat

een of meer contra-strategieën werden toegepast, het bepaald niet steeds mogelijk is om genoegzaam te kunnen bewijzen – zeker niet in strafrechtelijke zin – dat dit ook werkelijk het geval is geweest. De vele corruptie-onderzoeken die nimmer leidden tot een strafrechtelijke vervolging vormen hiervan een duidelijke illustratie. Een derde probleem is dat het niet altijd gemakkelijk is te bepalen welke voorvallen, of althans berichten over bepaalde voorvallen (die wellicht alleen maar zouden hebben plaatsgevonden), met recht en reden kunnen worden aangemerkt als uitingen van de toepassing van een of andere contra-strategie. Bij intimidatie is het bijvoorbeeld niet altijd duidelijk uit welke hoek een bepaalde actie of zogenaamde actie komt, met als gevolg dat vroeg of laat de vraag rijst of ‘die’ (poging tot) inbraak werkelijk wel iets te maken had met een bepaalde intimidatie-campagne. En verder: wanneer daadwerkelijk wordt gepoogd om politie en justitie te observeren of te intimideren, allerhande (op zichzelf, blijkt later, onbetekenende) voorvallen al vlug ook als mogelijke aanzetten tot observatie en intimidatie worden geïnterpreteerd; hierbij kan men denken aan de ‘vreemde auto in de straat’, het ‘verkeerd bezorgde’ postpakket en het loze nachtelijke ‘inbellen’. Kortom, wie meent dat het mogelijk is om de schaal te kwantificeren waarop in Nederland effectief contra-strategieën worden toegepast, maakt zich schuldig aan methodologische zinsbegoocheling. En dan te bedenken dat ik het nog niet eens heb gehad over het feit dat tot op dit moment noch de politiekorpsen noch de arrondissementsparketten systematisch registreren waarmee zij zoal worden geconfronteerd. Nu de politiekorpsen er – naar het voorbeeld van Amsterdam – schoorvoetend toe zijn overgaan om een *Bureau Interne Onderzoeken* op te richten, zal het over enige tijd beter mogelijk zijn om iets zinnigs te zeggen over de toepassing van corruptie als criminele contra-strategie.

De landelijke situatie

Ondanks al deze beperkingen kan er toch wel iets worden gezegd over de landelijke situatie. Waar het om de toepassing van contra-observatie gaat, zijn in de voorbije jaren heel wat politiekorpsen in het land geconfronteerd met acties van zogenaamde scanner-freaks uit Amsterdam. Intimidatie is niet alleen een strategie die autochtone criminele groepen toepassen. Joegoslavische bendes hebben in het nabije verleden ook meer dan eens nadrukkelijk getoond dat zij bereid zijn om geweld te gebruiken tegen politiemensen. Opmerkelijk is verder dat zowel de reguliere politie als bijzondere politiediensten het doelwit van intimidatie-acties zijn geweest. In het bijzonder medewerkers van de FIOD zijn in enkele gevallen zéér ernstig bedreigd. Het staat buiten kijf dat ettelijke autochtone, allochtone en buitenlandse criminele groepen met succes corruptie-strategieën hebben toegepast in de kring van de reguliere politie en, maar veel minder, binnen andere overheidsdiensten zoals het gevangeniswezen en de voormalige PTT. Een geval apart vormt de corruptie op en rond de luchthaven

Schiphol. Uit onderzoeken die in de voorbije vijf jaar werden ingesteld, kan worden opgemaakt dat in deze periode minstens zeven leden van de Koninklijke Marechaussee en ook zo'n zeven medewerkers van de douane allerhande hand- en spandiensten hebben verleend aan criminele groepen die via deze luchthaven drugs en andere illegale goederen het land in probeerden te smokkelen.

Verder zijn in de branche-studies, vooral die met betrekking tot de bouwnijverheid en de afvalverwerkingsbranche, veelvuldig berichten en geruchten opgedoken over corruptieve relaties tussen ondernemingen en gemeentelijke, provinciale en ministeriële ambtenaren. Politieke onderzoeken waarin daadwerkelijk is aangetoond dat er van corruptie of corruptief getinte relaties sprake was of is, zijn echter noch aangetroffen in de geraadpleegde dossiers noch ter sprake gebracht in de interviews met bevoorrechte getuigen. Wel is duidelijk geworden dat ambtenaren somtijds uiterst riskante relaties onderhouden met ondernemingen in de genoemde sectoren.

Wat de inschakeling van de media betreft, spreekt het welhaast voor zichzelf dat alleen criminele groepen die reeds een zekere machtspositie innemen, de mogelijkheid hebben om deze strategie toe te passen en zij doen dit zowel om discrediterende berichten over hun tegenstanders binnen de overheid te verspreiden als om een zo gunstig mogelijk imago van zichzelf te creëren. In het kader van de landelijke studies zijn twee voorbeelden van de toepassing van deze strategie aan het licht gekomen. In het ene geval poogde – zo wordt aangenomen – de voorman van een belangrijke drugsgroothandelsgroep een bepaald medium naar zijn hand te zetten. In het andere geval werd door een fraude-groep een bevriend hoogleraar ingeschakeld om via talrijke interviews met persvertegenwoordigers de betrokken activiteiten te legitimeren.

Het was tenslotte ook een fraude-groep, waarvan de illegale activiteiten waren ingebed in een legale onderneming, die beroep deed op zakenrelaties en andere vooraanstaande burgers om justitiële instanties ervan te overtuigen dat strafvervolg-ing aanzienlijke economische schade zou veroorzaken respectievelijk dat strafvervolg-ing niet aangewezen was gezien de geringe ernst van de strafbare feiten in kwestie.

De situatie in Amsterdam

Het staat buiten kijf dat in de afgelopen jaren contra-strategieën het meest intens zijn toegepast in Amsterdam, en vooral door autochtone criminele groepen. De reden van dit laatste is niet ver te zoeken : vooral zij hebben in deze stad op langere termijn grote belangen te beschermen. Betreffende de toepassing van contra-observatie kan worden gemeld dat er een groep van personen actief is (geweest) die met name de bijzondere eenheden van de Amsterdamse recherche op de voet probeert te volgen. En dit meer en meer op een professionele manier. Op een gegeven moment wist de politie de hand te leggen op een lijst met de

kentekens van vijfhonderd politievoertuigen waarvan er tweehonderd bij de Rijksdienst voor het Wegverkeer als 'afgeschermd' te boek stonden. Een stap verder gaan degenen die het politieke mobilifoon- en semafoonverkeer in kaart proberen te brengen, en nóg een stap verder zij die poogden (ten dele met succes) om telefoonlijnen van politiemensen op strategische posities af te tappen. Zoals ook uit de bijdrage van Woelders in deze bundel blijkt, beschikt de politie van de regio Amsterdam-Amstelland over duidelijke aanwijzingen dat vanuit het criminele milieu regelmatig betalingen plaatsvinden aan personen die zich met bovenstaande praktijken bezighouden, en zelfs dat een deel van hun technische middelen door criminele groepen wordt gefinancierd.

Intimidatie heeft zich de laatste jaren in vele varianten voorgedaan. Zij gaat van het ostentatief volgen van politiemensen op weg naar huis, via de fysieke bedreiging van politie- en justitie-ambtenaren, tot het (pogen te) plegen van inbraken in hun woonhuizen. In enkele gevallen is er zelfs sprake (geweest) van (dreiging met) ontvoering van politiemensen, aanslagen op politiebureaus en wellicht ook op één of meer individuele politiemensen. Wie precies voor deze en andere intimidatie-acties verantwoordelijk zijn, is moeilijk te zeggen.

Corruptie in Amsterdam vormt een verhaal apart. Nadere studie van de 38 corruptie-gevallen waarin het Bureau Interne Onderzoeken in de periode 1992-1995 onderzoek had verricht, bracht aan het licht dat in vijftien van deze gevallen sprake was van enige connectie met georganiseerde criminaliteit. Bij deze gevallen ging het onder andere om politiemensen die ervan werden verdacht betrokken te zijn bij het 'lekker' van informatie over de onderschepping van een cocaïne-transport, om politiemensen die corruptieve contacten onderhielden met belangrijke drugshandelaren en om een politieman die de eigenaar van een escort-bedrijf op de hoogte hield van mogelijke acties tegen zijn onderneming. Heel bijzonder is verder de geruchtmakende poging van het Bouterse-regime geweest om een aantal medestanders (mogelijk zelfs zestien) de Amsterdamse politie in te sluizen. Onderzoek hiernaar leidde er onder andere toe dat de toenmalige minderheden-coördinator uit het korps werd verwijderd. Nog meer geruchtmakend waren de directe en indirecte beschuldigingen van corruptie aan het adres van de Amsterdamse korpsleiding, begin 1994. Het onderzoek van de rijksrecherche hiernaar wees echter uit dat er geen concrete aanwijzingen ter zake van corruptie in de top van de Amsterdamse korpsleiding waren gevonden. En de bewering van de Amsterdamse hoofdcommissaris, gedaan op 22 oktober 1993, dat er inderdaad sprake was van infiltratie in de politiek door de georganiseerde misdaad, loog er ook niet om. Nader onderzoek van de gevallen waarop die bewering stoelde, wees uit dat inderdaad het risico bestaat dat criminele groepen onrechtstreeks worden gerelateerd aan het politieke leven en op den duur deze relatie gaan benutten voor de behartiging van hun belangen.

Dat de media door criminele groepen worden ingeschakeld om de overheid uit te schakelen is, zeker internationaal, een bekend gegeven en Middelburg schrijft daarover in dit boek. In Amsterdam is deze strategie al in de jaren

zeventig en tachtig door sommige groepen toegepast. Het meest opmerkelijke geval van de jaren negentig is dat waarin een journalist in ruil voor gestolen informatie een criminele groep toezegde dat hij daarmee – door discreditering van openbaar ministerie en politie – een voor haar welgevallig TV-programma zou maken. Achteraf vond de groep evenwel dat hij niet ver genoeg was gegaan met de beschadiging van de betrokken overheden. De ruzie die hiervan het gevolg was, mondde uiteindelijk uit in regelrechte bedreigingen aan het adres van de desbetreffende reporter.

Tot slot kan worden gezegd dat in Amsterdam de toepassing van offensieve strategieën kennelijk meer en meer tot systeem is verheven. De meer strategische en indringende aanpak van de georganiseerde criminaliteit is hier zeker niet vreemd aan. De opbouw van systematische contra-actie was te verwachten. Maar dit neemt niet weg dat door deze ontwikkeling de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde in Amsterdam vrij ernstig onder druk is komen te staan.